

अन्तर्गतमनोऽसन् पांसयः” शत० ब्रा० २।१।२। “नलो नैषध इति निषधदेशाधिपतिर्नलः प्रसिद्धो राजा अन्वाहार्यपचनोऽग्निः एष एव नलो नैषध इति निर्दिष्टः । निषधराजस्य च नलस्य दक्षिणाग्नेश्च सा-
म्यमाह तद्यदिति अग्निहोत्रहोमकाले एतमन्वा-
हार्यपचनं यत् यथाहोत्रगत आहरन्ति तस्मादेव नैषधो नलोऽपि यस्य राज्ञो दक्षिणत उपगच्छतीति लोकप्रसिद्धिः” भा० । “तत्र निष्क्रमणं कुर्वन्नुद्यतं नैष-
धायान्वाहार्यपचनाय नम इति मनसा दक्षिणाग्निमुपस्था-
रेत्” कात्या० श्रौ० ४।१४ पञ्चतिः ।

नैष्कर्म्यं न० निष्कर्मणो भावः व्यञ्ज । विधिना सर्वकर्म-
त्यागे “न कर्मणां भनारम्भात् नैष्कर्म्यम् पुरुषोऽश्नुते”
श्रौता । “अलभ्यमिच्छन् नैष्कर्म्यान्सूदुर्द्धारिहोच्यते”
भा० शा० १२४० ।

नैष्कर्म्यतिक्रमं निष्कर्म्यगतमस्यस्य “शतसहस्रान्नाञ्च निष्कात्”
पा० सत्त्वर्थे ठञ् । निष्कर्म्यगतमानयुक्ते एवं नैष्कर्म्यहस्तिक
तन्मानयुक्ते ।

नैष्किक पु० निष्के हेस्ति दीनारे तदगारे नियुक्तः ठक् ।
१।कापाध्यन्ते टङ्गशान्तायां नियुक्ते अमरः । निष्केण
क्रीतम् “अवसासे निष्कादिभ्यः” पा० ठञ् । २।निष्केण
क्रीते समासे तु ठक् । परमनैष्किक स्तरे भेदः । निष्कस्य
विकारः “क्रीतवत् परिमाणात्” पा० ठञ् । ३।निष्क-
विकारे ।

नैष्कनण नि० निष्कमणे शिशोर्दहाद्वहर्गमनकाले दीयते
तत्र कार्यं वा व्युष्टा० व्यञ्ज । शिशोर्निष्कमणकाले
१।दीयमाने २।तत्र कार्ये पदार्थे च

नैष्ठिक नि० निष्ठा नाशपर्यन्तं ब्रह्मचर्येण तिष्ठति नि-
ष्ठायां मरणे वा विहितम् निष्ठायां भवः (आसक्तः) वा
ठक् । उपनयनोत्तरं मरणपर्यन्तं ब्रह्मचर्येण युक्तुले
वाचिनि १।ब्रह्मचारीभेदे २।मरणकाले विहिते कर्मणि
३।व्रतविशेषासक्ते च “नैष्ठिको ब्रह्मचारी तु वसेदाऽऽ-
ज्यायैर्जुषौ । तदभावेऽस्य तनये पत्न्या वैश्वानरेऽपि
वा । अनेन पिबिना देहं साधयन् विजितेन्द्रियः ।
ब्रह्मलोकमवाप्नोति नचेह जायते पुनः” याज्ञ० “निवे-
दितो नैष्ठिकस्तुन्द्रक्षया” कुमा० “विदधे विधिमस्य
नैष्ठिकम्” रघुः स्त्रियां ङीप् । “वसावयस्यां पश्यन्त्यः
परिमां तत्र नैष्ठिकीम्” हरिव० ८८४० ।

नैषिणि न० निष्क्रेहस्य भावः प्रयत्नं यावे पत्वम् । रागा०

भावे “यः कामयेत नैषिणिह्यं पापं पुन इयामिति स
अतमेयेन यजेत” आश्व० श्रौ० ८।७।१५ । निष्क्रेहस्य भावो
नैषिणिह्यम् । पापमनो नैषिणिह्यं गच्छेयमिति यः काम
येत स अतमेयनामकेन एकाहेन यजेत” नारा० लोके
तु नैषिणिह्य इत्येव । पक्षे विसर्गः नैःस्त्रिह्य तत्त्वार्थे

नैसर्गिक नि० निस्सर्गादागतः ठक् । स्वाभाविके “अक्षानग्नि-
मित्तः सत्यान्ते मिथुनीकृत्य अहमिदं ममेदमिति नै-
सर्गिकोऽयं लोकव्यवहारः” शा० भा० । तदेव नैसर्गिक
सुष्ठतत्वम् “नैसर्गिकोऽप्युत्सृजे विरोधः” रघुः स्त्रियां
ङीप् । “पृथ्वास्त्वामियं भक्तिः क लब्धा परमात्मनः ।
कस्य वा शिञ्जिता राजन् ! किं वा नैसर्गिकी तव”
कलिकपु० १६४० । [खड्गेन योद्धारि अमरः ।

नैस्त्रिंशिक पु० निस्त्रिंशः खड्गः प्रहरणस्य ठक् ।
नौ अव्य० नङ्-ङी । नञर्थे अभावाद्गौ । “गोप्याधिभोगे नो
दृष्टिः सोपकारेऽप्यहापिते” । “वैश्वदेव्या तु जीवन्तो
विक्रीणीत कदाचन” याज्ञ० ।

नोचेत् अव्य० नो च चेत् च । नयदीत्यर्थे [नोटी नटग्राम् ।
नोट नि० नट-अच् पृथो० । नटे ततः गौरा० स्त्रियां ङीप् ।
नोत् अव्य० न च उच्च । नैवेत्यर्थे अतिमात्रमवर्धनं
नोदिव दिवसस्य शब्दं व्यञ्ज ५।१६।१ “प्रजाऽनाशकेन
नोत्परा बभूवुः” शत० ब्रा० २।४।१२

नोदन न० नृद-भावे ल्युट् । १।खण्डने णिच्-भावे ल्युट् ।
२।प्रेरणे ३।संयोगभेदे च “अभिधातो नोदनञ्च यद्धेतु-
रिहादिभः” भाषा० युच् । नोदना प्रेरणायां विधिह-
पायां नोदनायां स्त्री ।

नोधस् पु० नृ-अधि धुट् च । अविभेदे । तेन दृष्टं साम
व्यञ्ज । नोधस सामभेदे न० तच्च साध्यन्दिनसवने गेयेषु
सप्तसंस्कृतेषु षष्ठसं साम यथोक्तं सामसंहितासायण-
भाष्ये “एवमन्वयस्मिन् सवने सप्त संस्कृतानि तेषु गायत-
माहोयवं चेति द्वे सामनी, द्वितीये रौरवं यौधाजयं
च तृतीये अौशनम्, चतुर्थे रघनरम्, पञ्चमे वामदेव्यम्,
षष्ठे नोधसम्, सप्तमे कालेयम्” ।

नोधा अव्य० नव-धाच्-पृथो० । नवप्रकारे नयमेत्यर्थे “नोधा
विधाय रूपं स्वं सर्वसंकल्पविदु विभुः” भाग० १।२१।४५ ।
नोपस्थात् नि० न उपतिष्ठति उप+स्था-लृच् । १।दूरस्थे
“अन्यथादो क्रियाहोषी नोपस्थाता निरुत्तरः” इति
सुस्त्युक्ते हीने २।प्रतिवादिनि च ।

नौ स्त्री नृद-ङी । जलोपरिप्लवनसाधने १।तरणौ “नोदके